

Jat. 13. 5. 1964

M

P o m a r k u n Hiidenmäen hiidenkiuas-
alueen tarkastus 4. 5 1964. Kertomukseen
kuuluu valokuvaaliite, jonka filmit on
lueteltu ^{→ puuttuu 3.5.1996} seuraavasti:

Ks. myös Unto Salon tarkastuskertomusta
11. 10 1963 sekä Killisen selontekoa Ul-
vilan kihlakunnan kiinteistä muinaisjään-
nöksistä, Bidrag till kännedom af Fin-
lands natur och folk. H. 33-34, s. 138
(Helsingfors 1880).

Lokakuussa 1963 ilmoitti opiskelija Risto Landvik, että
Pomarkun Hiidenmäen raunioalueelta oli ajettu kiviä tienteko-
aineeksi. Maisteri Unto Salo Satakunnan Museosta kävi tutustu-
massa tilanteeseen heti välittömästi ilmoituksen jälkeen, ja
hän totesikin väitteen paikkansa pitäväksi. Allekirjoittaneen
tehtäväksi jäi vielä tarkistaa alue kuluvaan kevään aikana lu-
men ja roudan sulattua. Matka suoritettiin edellä mainittuna
aikana. Oppaana oli maisteri Unto Salo.

Kuten edellä jo on mainittu, Pomarkun Hiidenmäen prons-
sikautisista hautaraunioista on selvitys jo Killisen Ulvilan
kihlakunnan kiinteitä muinaisjäännöksiä käsittelevässä luettelos-
sa. Hänen tutkimustensa mukaan mäessä on ollut 11 rauniota
Hiidenmäen torpan läheisyydessä. Killinen käyttää selonteossaan
murrenimitystä Hiidenmäki Hiidenmäen asemasta. Nimitys on aivan
kauppat.
outo kalmiston lähellä asuneelle ja kasvaneelle / maisteri Pauli
(os. Uudenmaank. 39, A. Helsinki)
Wirolle, / joka on aina kuullut puhuttavan vain Hiidenmäestä.
Maisteri Wirolle kertoi edelleen, että hän muistaa hyvin nämä
Hiidenmäen pronssikautiset haudat 1920-luvun ^{puolivälissä} ~~teopulta~~ (-ehittäessään
ne--päivittäin -kouluamatkeillaan)

Hiidenmäki sijaitsee Uudessa kylässä, 3 - 400 m Porin maantien varressa olevasta Heinäsuon talosta länteen, valtamaantieltä länteen vievän kylätien eteläpuolella, Heinäsuon talon maalla. Heinäsuon talon omistaa mv Jaakko Heinäsuo, os. Hiilimäki. Killisen kertomuksessa mainittu Hiilenmäen torppa on ollut Hiidenmäen itälaidassa olevan pellon länsireunalla. Nykyään siitä ei ole muuta jäljellä kuin maastosta vaikeasti löydettävät perustukset.

Kalmistomäen maanlaatu on karkeahkoa hiekkaa. Pinnassa se on somerikkoja, suorastaan mukulakiveystä, ja sen alla hienorakenteisempaa hiekkaa. Tästä karkeasta pintakerroksesta on ollut seurauksena, että mäelle on aikojen kuluessa kasattu epämääräisiä kivirykelmiä sieltä hiekkaa ajettaessa. Hiekan- ja kivien ajoa on siellä suoritettu monessa vaiheessa. Kuten maisteri Salon kertomuksesta selviää, on Hiidenmäestä ajettu kiviä mm. Granit yhtiön toimesta tämän vuosisadan alussa. Kyläteille sieltä on ajettu myös hiekkaa sekä viety kiviä mäen yli kulkevan sähkölinjan rakennusvaiheessa. Suurimman aukon on mäkeen kuitenkin tehnyt TVH ajaessaan mäeltä kiviä ja hiekkaa viime syyskuussa kahden kuukauden ajan. Tänä seurauksena on mäellä mäen keskusalueella nyt laaja kuoppa, jonka halkaisijat ovat useita kymmeniä metrejä ristiinsä.

Killisen kertomuksen mukaan mäellä on ollut 11 raunioita. Niistä on jäljellä todennäköisesti vain kaksi ehjää ja hyväkuntoista sekä yksi puolikas, joka sijaitsee aivan kuopan reunalla. Viimeksi mainittua ei saattanut täysin varmasti tunnistaa pronssikautiseksi haudaksi. Loput raunioista on ilmeisesti ollut mäen keski vaiheilla, alueella, jossa nyt ammottaa erittäin pahan-

näköinen hiekkakuoppa repaleisine leikkauksineen ja suurista kivenlohkareista kasattuine rökkiöineen.

Hiekanotosta säästyneiden raunioiden kuvaus on seuraava:
Nro 2, Raunio sijaitsee hiekkakuopan itäpään eteläreunasta n. 4 m etelään, Hiidenmäen itälaitaa myöten kulkevasta polusta n. 11 askelta luoteeseen ja Hiilimäen torpasta n. 40-50 m länteen. Raunio on rakenteeltaan erittäin säännöllinen ja kaunis. Sen on ladottu pään kokoisista kivistä. Selvää reunakiveystä siinä ei voi havaita. Keskellä on vajoama, jossa on kasvanut puu. Raunion halkaisijat ovat ristiinsä 10 m. Mahdollisesti on kyseessä Killisen luettelema raunio CXLVII. Killinen kuvaa sitä seuraavasti: "18 kyyn. läpim., 1 $\frac{1}{2}$ kyyn. korkea, keskelle kaivettu kuoppa, jossa kasvaa koivu. Killisen paikanmäärittelyn perusteella sitä ei voi kuitenkaan varmuudella rinnastaa raunioon 2.

Nro 3. Em. rauniosta n. 7 m etelään ja polusta 6 askelta luoteeseen on kaunismuotoinen raunio. Sen rakenne on säännöllinen. Erikoisempaa reunakiveystä siinä ei voi havaita. Keskellä ei ole vajoamaa. Halkaisijat ovat ristiinsä 6 m. Mahdollisesti on kyseessä Killisen luettelema raunio CXLVI.

Nro 4. Kivikasanjäännös, joka sijaitsee 4 m numerosta 3 etelään entisen perunakellarin toisessa laidassa. Killisen luettelon mukaan yhden raunion (CLIV) keskelle on tehty perunakellaria varten kaivanto, mutta kellarista on myöhemmin luovuttu, koska se ei pitänyt lämmintä. Nro 4 voi tuskin olla sama kohde, sillä Killisen paikanmäärittely ei siihen sovellu.

Nro 5. Numerosta 2 36 askelta länsiluoteeseen, hiekkakuopan reunassa on puoliksi tuhottu raunio. Sen halkaisija on 3,5 m. Mahdollinen hautaraunio.

Nro 1. Raunio sijaitsee varsinaisen hiekanottoalueen ulkopuolella, Hiidenmäen lounaisrinteessä, n. 50 m hiekkakuopan reunasta länsi-lounaaseen, metsään raivatun moision pohjoisreunasta 4 m, polun pohjoispuolella, sähkölinjasta etelään. Raunio on muodoltaan epämääräinen. Sen on 7 m leveä ja 10 m pitkä. Erikoisempaa reuna-kiveystä siinä ei voi havaita.

Näiden edellä lueteltujen lisäksi on Hiidenmäessä joukko epämääräisiä kivikasoja, jotka ilmeisesti ovat syntyneet vaiheessa, jolloin maanpintaa on kuorittu sitä peittäneestä mukulakiveyksestä. Erikoisen paljon on näitä kivikasoja sähkölinjan alla, hiekkakuopan lounaispuolella. 1920 - luvulla on sinne rakennettu kolmiomittaustorni, ja tässä yhteydessä Geodeettinen laitos on ilmoittanut Muinaistieteelliselle toimikunnalle tornin vieressä olleesta kivikastasta, luullen sitä muinaishaudaksi.

Keskustelussamme Heinäsuon vanhan ja nuoren isännän kanssa ei päästy selvyyteen siitä, miten ja kenen toimesta nämä muinaishaudat on hävitetty. Maanviljelijä Jaakko Heinäsuo ei ollut lainkaan tietoinen Hiidenmäen muinaishautojen olemassaolosta. Ottaen huomioon, että Muinaistieteellisen toimikunnan Esihistoriallisen osaston ilmoitus maanomistajalle osoitetusta rauhoitusmääräyksestä on lähetetty Heinäsuon taloon jo ennen kuin Jaakko Heinäsuo on ottanut talon hoitoonsa, tämä väite on ymmärrettävä. Outoa on sen sijaan, että talon vanha isäntä Julius Heinäsuo ei ole ollut tietoinen Hiidenmäen raunioiden olemassaolosta, vaikka hän on allekirjoittanut vastaanottaneensa Hiidenmäen raunioita koskevan rauhoitusmääräyksen v. 1948.

Raunioiden hävitystä on tiedusteltu myös TVH:lta, joka on ajanut eniten maata mäestä. Insinööri Kalevi Rintamaan antamien tietojen perusteella mäestä on ajettu ^{kahden} kuukauden ajan maata kuorma-

kaupalla. Hänen käsityksensä mukaan hiekanottoalueella ei ole ollut raunioita. Yleensä Muinaistieteellisen toimikunnan Esihistoriallinen osasto on saanut vuosittain ennakoita tietoja näistä TVH:n rakennuspuolen hiekkakuopista, mutta valitettavasti tässä tapauksessa, jolloin on ollut kysymyksessä lyhytaikainen ja nopeasti tehty sitomus asianomaista tietoa ei ole saatu TVH:sta. Myöskään TVH:n rakennusmestari Peltola, joka on valvonut TVH:n hiekanajoa Pomarkussa, ei ole havainnut hiekanottoalueella raunioita. On nähdäkseni vaikea varmuudella väittää, että rauniot olisivat hävinneet nimenomaan tässä TVH:n toimeenpanemassa hiekanajossa, sillä vaikkakin TVH on ajanut mäestä kiviä, se on saanut niitä mäkeä kattavasta somerikosta yhtä hyvin kuin raunioista.

TVH:n hiekanotto Hiidenmäessä on lopetettu jo viime syksynä. Isäntä Heinäsuo kertoi TVH:n aikovan kunnostaa hiekkakuopan repaleisia reunoja. Nähdäkseni tämä on erittäin tarpeellista, sillä katerpillarin myllertämä kenttä ei ole muinaishaudoille soveliaasta ympäristöä. Koska nämä haudat ovat melko lähellä hiekkakuopan reunaa, ovat ne yhä edelleen vaarassa joutua tuhotuksi, joskin TVH:n ja maanomistajan kanssa on sovittu niiden rauhoituksesta, sillä isäntä Heinäsuo mainitsi, että kyläläisillä on tapana ajaa sieltä kiviä ja hiekkaa omiin tarpeisiinsa. Tästä johtuen sovittiin isäntä Heinäsuon kanssa, että hän kiinnittää raunioihin Muinaistieteellisen toimikunnan rauhoituskilvet vastaisten erehdysten välttämiseksi.

Helsingissä 11. 5. 1964

Anna-Liisa Hirviluoto
Anna-Liisa Hirviluoto
ylimääräinen amanuenssi